

OSLOMET

VELFERDSFORSKNINGSINSTITUTTET NOVA

Helt Ærlig!

Evaluering av Redd Barnas prosjekt

EVY JØSOK & IDA TOLGENSBAKK

OSLO METROPOLITAN UNIVERSITY
STORBYUNIVERSITETET

Helt Ærlig

Evaluering av Redd Barnas prosjekt

EVY JØSOK OG IDA TOLGENSBAKK

Velferdsforskningsinstituttet NOVA er et institutt på Senter for velferds- og arbeidslivsforskning på OsloMet – storbyuniversitetet.

Instituttet har som formål å drive forskning og utviklingsarbeid som kan bidra til økt kunnskap om sosiale forhold og endringsprosesser. Instituttet skal fokusere på problemstillinger om livsløp, levekår og livskvalitet, samt velferdssamfunnets tiltak og tjenester.

© Velferdsforskningsinstituttet NOVA

OsloMet – storbyuniversitetet 2021

ISBN (trykt utgave)

ISBN (elektronisk utgave) 978-82-7894-774-6

ISSN 0890-6435 (trykt)

ISSN 1893-9511 (online)

Desktop: Hussein Monfared
Trykk: Byråservice

Henvendelser vedrørende publikasjoner kan rettes til:

NOVA, OsloMet

Stensberggata 26 · Postboks 4, St. Olavs plass, 0130 Oslo

Telefon: 67 23 50 00

Nettadresse: www.oslomet.no

Forord

Dette notatet er en evaluering av prosjektet Helt Ærlig!, utført av forskere ved OsloMet, Evy Jøsok (Institutt for grunnskole- og faglærerutdanning) og Ida Tolgensbakk (Velferdsforskningsinstituttet NOVA), på oppdrag av Redd Barna. Arbeidet har vært støttet av vår deltakelse i og erfaringer fra det pågående prosjektet Demokrati, læring og mobilisering for unge medborgere (DEMOCIT).

Vi takker Redd Barna for oppdraget, og Helt Ærlig!-prosjektgruppa i organisasjonen for entusiastisk og lærerikt samarbeid. Takk også til deltakerne i prosjektet som så raust har delt av sine erfaringer. Eventuelle feil og mangler er selvfølgelig forfatterens egne.

Innhold

Sammendrag	7
Om oppdraget og metoden	8
Framgangsmåte	9
Prosessanalyse	10
Utfordringer underveis.....	12
Eksterne og spesifikke faktorer	14
Tilbakemeldinger fra de involverte	16
Elevene.....	16
Lærene	18
Politikerne	21
Relevans opp mot fagfornyelsen.....	24
Overordnet del	24
Tverrfaglig del	25
Dybdelæring og kritisk tenking	26
Innspill til forbedringspotensial	28
Mulige indikatorer for langtidseffekter.....	29
Oppskalering fra pilot	29
Litteratur	31

Sammendrag

Denne evalueringen er et resultat av et oppdrag fra Redd Barna om å evaluere pilotprosjektet Helt Ærlig! Målet var å undersøke om Redd Barna oppnådde målet sitt om å bidra til å styrke kunnskap, holdninger, ferdigheter og verktøy som vil kunne øke ungdoms innflytelse og myndiggjøring på skolen og i nærmiljøet. Har prosjektet nådd de riktige aktørene? Kunne noe vært gjort annerledes? Siden skolen nylig har innført den såkalte Fagfornyelsen, ble oppdraget også å se på hvorvidt prosjektet passer inn i og kan medvirke til Fagfornyelsens mål om at demokratiopplæringen i skolen skal gi barn og unge opplevelsen av at de har innflytelse på saker som gjelder dem.

Til evalueringen har vi gjort kvalitative intervjuer med tre elever, tre lærere og to lokalpolitikere som alle hvert på sitt vis har vært involvert i prosjektet, samt intervjuet Redd Barnas prosjektteam. Alle intervjuer ble gjort via videokonferanse på grunn av den pågående koronapandemien. I tillegg har vi fått tilgang til relevante interne dokumenter som har kunnet belyse prosessen og arbeidet underveis. Prosjektet er meldt til, og tilrådd av, Norsk Senter for forskningsdata (NSD).

Piloten av prosjektet Helt Ærlig! ser i det store ut til å ha vært vellykket, spesielt når man tar i betraktning at det fant sted under en global pandemi. Prosjektet har vært opplevd som positivt av både elever, lærere og lokalpolitikere, og det passer svært godt inn i Fagfornyelsen. Når det gjelder innspill til forbedringer, peker denne evalueringen på to ting. For det første er det behov for å tenke gjennom hvordan man organiserer seg for å unngå for mye vanskeligheter knyttet til at skoleåret og lokalpolitikkens arbeidsår er såpass ulikt. For det andre kan prosjektet ha godt av å være mer konkret, kanskje mer spisset i valg av tema for de sakene politikere og elever skal jobbe med.

Om oppdraget og metoden

Oppdraget for dette prosjektet har vært en enkel evaluering av Redd Barnas prosjekt Helt Ærlig! Prosjektet var en pilot, og det var derfor ikke mulig å se på langtidseffektene. Vi har derfor, i tråd med oppdraget, rettet våre intervjuer med de involverte inn på de overordnede målene for prosjektet:

- Bidra til gode levekår og mestring for barn og unge som bor i områder med levekårsutfordringer, gjennom at de får økt innflytelse og mulighet til å skape endring i sitt nærmiljø.
- Styrke skolens rolle som pådriver for meningsfull medvirkning og demokratisk deltakelse, og styrke ungdoms tro på og kunnskap om demokratiske prosesser gjennom reell medvirkning og politisk påvirkning.
- Øke lokalpolitikeres kunnskap om hverdagen til de unge i sin bydel.

Opplæring til demokratisk, aktivt medborgerskap har gradvis blitt gjenstand for et sterkere fokus i skolen. Dette er imidlertid ikke en entydig størrelse (Børhaug 2017). Det kan dreie seg om individuelle handlinger så vel som engasjement i sosiale og politiske bevegelser. Uansett er det avhengig av en viss kunnskap og en viss tro på at det er mulig å nå fram. Her er lokal politikk og lokal tilhørighet essensielle faktorer. Viktigst av alt ser det ut til at mestringstro er det som har størst innflytelse på elevers oppfatning om seg selv som samfunnsborgere:

[...] det å ha tillit til at en kan mestre å argumentere, presentere eller organisere aktiviteter rundt politikk og samfunnsspørsmål. (Ødegård og Svagård 2018).

I den nylig innførte såkalte Fagfornyelsen i norsk skole understrekes det at demokratiopplæringen i skolen har som ett av sine mål at barn og unge skal oppleve at de har innflytelse på saker som gjelder dem. Det er i tråd med internasjonal forskning som tyder på at utsatt ungdom kan løftes inn i politisk deltakelse om de får god støtte gjennom opplæring fra skolen og et åpent klasserommiljø i ungdomsårene (Hoskins et al 2017). Samtidig er det ikke umiddelbart enkelt å finne meningsfulle måter å innføre dette i opplæringen på:

Hovedutfordringen blir å konkretisere og integrere handlingskompetanse for medvirkning i undervisningen på en engasjerende måte, så unge fortsetter med medvirkningsarbeid også utenfor skolen. (Rognlien og Gjerv Røraas 2020)

Prosjekter som Helt Ærlig! har i utgangspunktet en ideell mulighet til å styrke nettopp dette.

Framgangsmåte

Vi har søkt å kartlegge i hvor stor grad prosjektet har bidratt til å styrke kunnskap, holdninger, ferdigheter og verktøy som vil kunne øke ungdoms innflytelse og myndiggjøring på skolen og i nærmiljøet. Videre har vi sett på prosess, forankring og samarbeid lokalt. Den siste delen av prosjektet er i skrivende stund ikke gjennomført, og har derfor ikke blitt evaluert. Vi har gjennomført til sammen åtte intervjuer med deltakere i prosjektet, i tillegg til et gruppeintervju med Redd Barnas prosjektteam. Prosjektet er meldt til, og tilrådd av, Norsk Senter for forskningsdata (NSD).

OsloMet ble kontaktet av Redd Barna i oktober 2020, og fikk ferdigstilt kontrakt og forskningsetiske tillatelser mot slutten av november. Vi rakk derfor ikke være med i selve utføringen av hoveddelen av prosjektet. Vi var ikke med i møtene mellom Redd Barna og de involverte, eller mellom politikere og elever, annet enn at vi fikk digital tilgang til å se elevene presentere prosjektene sine for Oslos ordfører. Den følgende gjennomgangen av prosjektet slik det ble utført i praksis, er altså i sin helhet basert på et gruppeintervju med Redd Barna-teamet i januar 2021.

Til evalueringen har vi i tillegg gjort intervjuer med tre elever, tre lærere og to lokalpolitikere som alle hvert på sitt vis har vært involvert i prosjektet. Alle ble informert om prosjektets målsettinger og de (og i elevenes tilfelle, deres foresatte) samtykket til at vi kunne stille dem spørsmål om hvordan de opplevde sin deltakelse. De åtte deltakerne ble videointervjuet, Intervjuene ble deretter oppsummert og pseudonymisert for deling mellom de to forskerne. Intervjuene varte mellom en halv og halvannen time, og alle ble gjort i januar 2021.

At intervjuene ble gjort et lite stykke tid etter at prosjektet var gjennomført, kunne i utgangspunktet ha ført til problemer. Elevene har tross den pågående pandemien hatt aktive skoledager med mange ulike gjøremål. Det kunne tenkes at avstanden i tid ville gjøre det vanskelig å gi konkrete tilbakemeldinger på hvordan de opplevde å delta i Helt Ærlig-prosjektet. Vi opplevde det likevel som at prosjektet var friskt i minne for alle som takket ja til å delta, og i noen tilfeller at avstanden hadde noen fordeler: deltakerne hadde hatt tid til å reflektere over positive og negative sider ved prosjektet.

Prosessanalyse

Målsettingen for prosjektet som her skal evalueres var å legge «til rette for at ungdom og lokalpolitikere møtes, blir kjent og lærer av hverandre» og dermed bidra til å «styrke samarbeidet mellom skolen, elevene og lokale myndigheter», bidra til demokratiopplæring og medvirkning for «å skape bærekraftige løsninger på lokale utfordringer»¹. I arbeidet for å nå disse målene, la Redd Barna opp til en 7-trinns strategi, der man utover høsten 2020 skulle gjennomføre sju faser, fra trinn 1 Oppstart, gjennom ti uker i aktivitet før man til slutt, på nyåret 2021, nådde trinn 7 Feedback. Arbeidet med prosjektet begynte selvfølgelig langt tidligere.

Ifølge Redd Barna-teamet begynte utviklingen av Helt Ærlig!-prosjektet med at de gjennom arbeid i en Redd Barna-gruppe som jobber med barnefattigdom og sosial ekskludering som tema ble kjent med det nederlandske prosjektet som på engelsk har fått navnet Speaking Minds. Prosjektet har gått over flere år, i samarbeid også med andre partnere, og er utformet som en ungdoms-tenketank der lokale myndigheter kan be om råd på spesifikke områder. I 2019 var ti kommuner involvert, og 264 ungdommer deltok (Save the Children 2019). Speaking Minds er spesifikt rettet mot barn og unge som vokser opp i fattigdom og med gjeld. Prosjektet kontakter unge i målgruppen og lar dem jobbe med en konkret politisk problemstilling i ti uker. Løsningene og forslagene som de unge kommer fram til får de senere tilbakemelding på hvordan har blitt implementert lokalt. I vårt gruppeintervju med Redd Barna-teamet understreket de at det var «nettopp det gode møtet mellom ungdom og beslutningstakere, og den læringen det så ut til å medføre på begge sider» som ble opplevd som unikt med dette prosjektet, og at «det var ordentlige, reelle politiske saker som ungdommene var en del av (...), og å komme inn i den politiske tralten». I tillegg så teamet for seg at dette var et opplegg som Redd Barna over tid kunne gå ut av, at prosjektet kunne bli bærekraftig og bli stående på egne ben, bli et fast program for niende trinn i skolen.

Representantene i Redd Barna Norge ønsket å få til noe liknende her, og etter å ha fått positive svar internt i organisasjonen, var neste steg å søke midler til gjennomføringen. Etter flere forsøk fikk de tilslag på midler hos NAV i mai 2019, nok til å lage en ettårig pilot. Med tilslag såpass seint på året var det uaktuelt å begynne prosjektet allerede i august 2019, og oppstart ble lagt til 2020.

Fra og med februar 2020 var man i gang, og i vårmånedene gikk arbeidet hos Redd Barna ut på å utforme prosjektet, og finne gode lokale samarbeidspartnere. Teamet, og prosjektet, tilhører Redd Barnas Region Øst, og de ønsket å gjennomføre prosjektet i Oslo «for å kunne være tett på»². Et mulig alternativ var Drammen. Med utgangspunkt i levekårsindikatorer for de ulike bydelene, var ideen å

¹ Fra Redd Barnas powerpointpresentasjon for Arbeidsutvalget (AU) i Stovner bydel 27. august 2020.

² Sitater her og i det følgende er fra gruppeintervju med Redd Barna-teamet januar 2021.

gjennomføre prosjektet i Bydel Gamle Oslo eller Østensjø, siden dette er bydeler som skårer lavt på mange vis. Særlig Gamle Oslo hadde i denne perioden vært i fokus på grunn av ungdomskriminalitet og levekårsutfordringer. «Vi var ganske sikre på at vi ville inn der». Teamet var i kontakt med utekontakter og politikere, og så etter mulige skoler. Imidlertid fikk de signaler om at de burde være litt forsiktige med tanke på «medvirkningsprosjekt-trøtthet», samtidig som de fra flere hold ble anbefalt å kontakte folk i Bydel Stovner – «de er positive til sånne prosjekter». Seint på våren 2020 fikk man kontakt med Rommen skole, og med bydelspolitikere i Bydel Stovner. Når alt kom til alt, var det å finne ja-mennesker og satse på lokal entusiasme like viktig som å bare se på levekårsstatistikk. Teamet fikk avtalt gjennomføring med skolen og med bydelsutvalget før sommeren, men arbeidet med å få på plass konkrete datoer og andre detaljer for gjennomføringen ble ikke fastslått før i uke 31 og 32. Det ble besluttet å begynne prosjektet høsten 2020.

Opplegget ble presentert overfor Rommen skole og politikere i Stovner bydel i august 2020 som et samarbeidsprosjekt mellom skolen, bydelen og Redd Barna, uten direkte kostnader for de to første partene, som skulle bygge «bro mellom skole, elever og lokalpolitikere» og styrke «demokratiforståelse og tillitt til politiske prosesser».

Prosjektet skulle i følge Redd Barnas interne plan ha tre fellesmøter:

1. politikerne presenterer 3–5 reelle saker for elevene, og elevene stemmer over hvilke saker de skal jobbe med i løpet av høsten
2. elevene presenterer foreløpig framgang, og politikerne veileder elevens forslag
3. elevene presenterer sine ferdige tiltak og forslag, og overleverer politikerne

Forslagene som ble lansert fra politikerne på det første møtet i prosjektet, var henholdsvis problemet med lav valgdeltakelse i bydelen, spørsmålet om plassering av en barnehage i bydelen, og et forslag om å (gjen)innføre rasismefri sone i bydelen. Alle de tre klassene som deltok valgte rasismefri sone som tema.

Temaet som ble valgt, var åpenbart godt i tida, bare måneder etter Black Lives Matter-demonstrasjonene i Oslo. Det skapte engasjement hos elevene. Likevel var det ikke nødvendigvis var velegnet som sak for prosjektet i seg selv. Rasismefri sone er et spennende tema, men ikke umiddelbart lett å foreslå konkrete tiltak til. Prosjektteamet mener i ettertid at de burde ha lagt mer tid i å forberede politikerne på hva slags saker de ønsket seg: saker i prosess, som trengte innspill fra lokal ungdom. At alle tre niendeklassene valgte samme tema var enkelt å håndtere for prosjektteamet og lærerne, samtidig som det kunne gitt mer energi med flere ulike saker i spill. Likevel ga temaet rasisme noen gode innsikter for mange av de involverte. Elevenes foreslåtte tiltak på feltet handlet i stor grad om å skape møter mellom mennesker: festival for Stovnerboere, fotballkamp mellom politi og ungdom, og ungdomsaktiviteter i samarbeid med lokale sykehjem. Mens politikerne hadde

forestilt seg tiltak som dreide seg om formelle ansettelsesprosesser, inkluderings-tiltak og holdningskampanjer overfor ungdom, tenkte ungdommene selv mer i baner av at de skulle bidra med holdningskampanjer overfor de voksne.

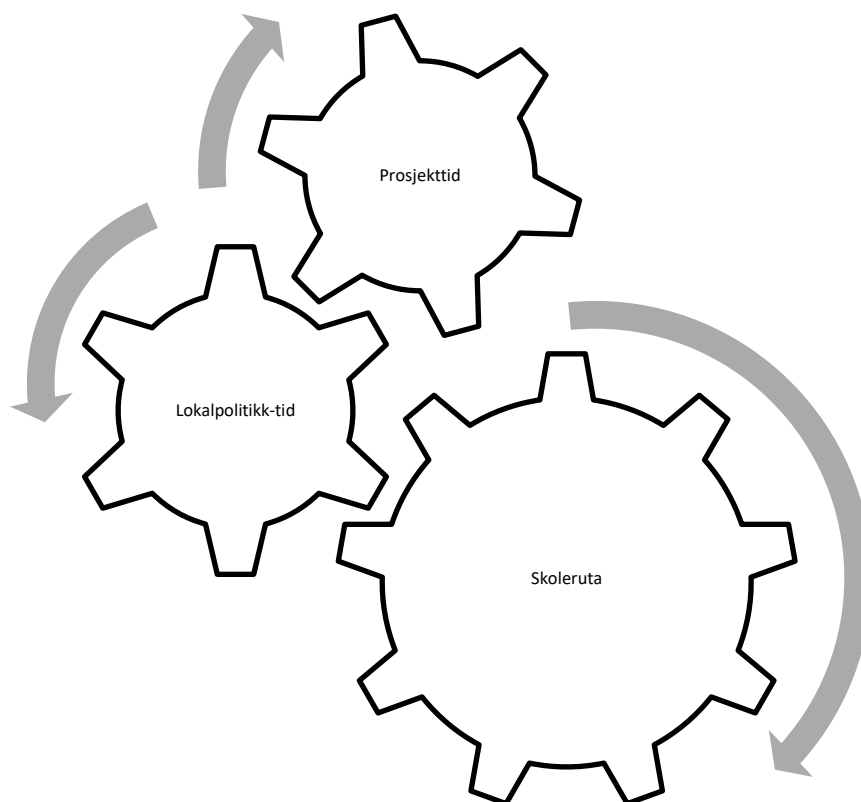
Utfordringer underveis

Når teamet blir bedt om å beskrive utfordringer underveis, er det i hovedsak to ting de peker på: koronasituasjonen og tidsutfordringer. På mange måter henger de sammen. Norge stengte ned 12. mars, på et tidspunkt da prosjektplanleggingen normalt skulle vært i full sving. Når prosjektet henvendte seg til skolene, hadde de hendene fulle med å legge om undervisning. Og når man skulle planlegge høsten, var det få som visste om man ville kunne møtes fysisk eller ikke.

Den største utfordringen var kanskje likevel hvordan prosjektets tid, skolens tid og politikken tid kunne samkjøres. Mens prosjektet hadde rammer bestemt av finansieringen med rapporteringskrav og prosjektets målsetninger, må lærere og elever forholde seg til skoleruta, som starter i august. Samtidig har lokalpolitikken en årsrytme som starter på nyåret. Disse tre rytmene er ikke umiddelbart lette å få til å fungere sammen på en produktiv måte.

Vi var nok ikke helt inneforstått med hva det ville si, for et prosjekt, som plutselig fikk en kort tidsramme, å tilpasse oss skoleruta. (...) hvor vi tenker at «da starter vi første uka i august», men så sier de «vi har planleggings-uke tredje uka i august».

Tre tidslogikker som alle hadde innflytelse på prosjektet

Det var først mot slutten av august at teamet maktet å få oversikt over når, nøyaktig, de ulike aktivitetene kunne finne sted. Samtidig hadde det ganske seint, i kommunikasjon med skolen, blitt bestemt at ikke bare en klasse, eller ett valgfag – slik det opprinnelig var tenkt – , men et helt niende trinn skulle delta. Det betydde i praksis at seksti elever skulle delta, og endret rammene for prosjektet.

Politikerne satte også sine egne rammer for når Redd Barna-teamet kunne komme inn. Prosjektet måtte tilpasses politikernes møtetider – det første møtet ble holdt i det som kalles Åpen Halvtime. Det var en lærerprosess og en tilpasningsprosess å forstå hvordan lokalpolitikken fungerer:

Og den lokalpolitiske logikken på den andre siden, der det er en komite en gang i måneden, og en annen komite den annen gang i måneden, og en agenda som det er vanskelig å følge med på. Og at de er frivillige, på kveldstid, er jo en tredje ting. Hvordan skal elevene få møtt politikerne, liksom? For de er jo der på kvelden, og elevene er jo der på dagen!

I utgangspunktet ønsket man seg mer samhandling mellom elevene og politikerne, med arbeidsmøter underveis, også gjerne hos politikerne, i bydelshus eller liknende. Det lot seg ikke gjøre – bydel Stovner har bare møterom å tilby, noe som ikke ville vært nok for seksti elever selv uten pandemiens avstandsbegrensninger. Det nærmeste man kom et slikt arbeidsmøte var at politikerne kom til skolen, fikk høre elevenes ideer og gitt tilbakemelding.

Prosjektteamet var takknemlige for lærernes og skolens entusiasme for prosjektet, men var ikke sikre på om det var til beste for prosjektet og elevenes læring at prosjektet ble en aktivitet som elevene fikk karakter på. De hadde ikke tenkt seg den tilnæringsmåten i utgangspunktet, og opplevde at elevene til en viss grad ble mer prestasjonsorienterte enn de skulle ønske seg.

Eksterne og spesifikke faktorer

Eksterne faktorer i tiden man fikk til rådighet gjorde altså prosjektet mer skoleorientert enn opprinnelig tenkt. Dette ble forsterket av de begrensningene pandemien la. Det meste av prosjektets praktiske gjennomføring skjedde tross alt midt under det som ble kalt pandemiens andre bølge i Norge, med etter hvert strenge regler for reiser og sosial interaksjon. Man hadde ønsket seg at elevene i større grad kunne komme ut av skolen, og at møtene skulle vært mer interaktive. Arbeidsmøter havnet på videokonferanse, og alle aktører fikk møtt hverandre mindre enn man hadde håpet. Elevenes aksjonsradius ble også kortet inn – for eksempel som da noen elever hadde tenkt seg å gå ut og gjennomføre en spørreundersøkelse, som viste seg å ikke være mulig å gjennomføre av smittevernhensyn.

Usikkerheten som vi hadde hele tiden over prosjektet, sånn alltid plan B, C, D og F liksom, man visste aldri hvor man kom til å ende hen, hadde selvfølgelig en effekt på resultatene.

Teamet merket at også elevenes deltakelse, og deres ideer om hva som var mulig å få til, ble preget av pandemien.

De har jo sett for seg festivaler og sånt der. Men energien i det, og hva man følte var realismen i det, har vært dempet, for det er så mye som ikke går an hele tiden. Og at de blir møtt med det! For de sier sånn, «ja, også skal vi på gamlehjem» – hvis det noen gang lar seg gjøre.

Piloten har gitt innsikt i de begrensningene lokalpolitikere har på sitt virke, og på de mekanismene man kommer inn i når prosjekter skal samarbeide med folkevalgte på lokalplan. I dette tilfellet lå en begrensning i at bydelen ikke har egne møtelokaler som egner seg for et slikt prosjekt. Hadde elevene vært færre, bydelen hatt en sal til rådighet, eller pandemien ikke lagt begrensninger, ville dette latt seg løse, men det er vanskelig å forutsi når prosjektet skal oppskaleres om det er disse faktorene eller helt andre som må overvinnes.

Det ser ut til at med godvilje fra skole og politikere, og med fleksibilitet fra Redd Barna-teamet, lot utfordringene seg overvinne, og prosjektet ble gjennomført – med glans, spesielt med tanke på at mye aktivitet måtte gjøres digitalt. Prosjektteamet legger vekt på at det var viktig for prosjektet at man la vekt på at dette var en pilot, og at ikke alt kom til å fungere med en gang – at man var åpne for å prøve og feile. Det la til rette for en grunnleggende fleksibel holdning hele veien, og for å få tilbakemeldinger underveis.

Andre positive elementer som må inkluderes her, ligger i at pandemiens begrensninger også innebar en massiv læringsprosess for alle involverte i digitale muligheter. Prosjektteamet mener dette må være mulig å videreføre i seinere versjoner av prosjektet – for eksempel det å lage små videosnutter som del av underlagsmateriellet.

Tilbakemeldinger fra de involverte

Elevene

De tre elevene vi intervjuet var enige om at prosjektet har vært gøy fordi man har samarbeidet på tvers: det er moro når mange jobber med et stort, felles prosjekt, og Helt Ærlig! ble opplevd som et avbrekk fra andre av skolens aktiviteter. Mariana³ sa det på denne måten:

Det var gøy å kunne jobbe sammen om noe praktisk. Vi er lei av å sitte på PC og lese og gjøre oppgaver. Gøy at det er noe annerledes.

Esra sa det slik:

Det blir god stemning når timeplanen løses litt opp og alle jobber med et stort prosjekt.

Elevene framhever at det er spennende å framføre for noen man ikke kjenner, og at det var positivt å møte lokalpolitikere. Matias fortalte:

Det var gøy å snakke med de jeg ikke kjenner. Når man snakker med for eksempel Krle-læreren så vet hun mye om deg, men disse visste ikke noe om oss og det var gøy.

Det er tydelig at elevene opplevde prosjektet som meningsfylt i den forstand at de voksne tok innspill på alvor og hørte etter på hva de hadde å komme med. På spørsmål om «dere blir hørt og tatt på alvor i prosjektet» svarte Mariana

Ja, veldig. De var skikkelig interesserte i å høre på forslagene våre.

Matias understreket at han hadde lagt merke til at politikerne «tok notater», mens Esra fortalte at de først hadde vært litt nervøse, men at de etter stund ble godt kjent med politikerne som var med. Dette er åpenbart positivt, og tyder både på at prosjektet la godt til rette for samhandling mellom elevene og politikerne, og at de politikerne som deltok var innstilt på å komme elevene i møte. Esra fortalte videre om politikerne at

(...) De spurte mange spørsmål. For eksempel så sa vi at vi ønsket en svømmehall, dette noterte de ned og det virket som om de ville høre hva vi mente.

Vi spurte elevene om hvor de fikk ideene til forslagene sine fra, og svarene pekte i retning av at de stort sett kom fra liknende prosjekter man har hørt om tidligere,

³ Pseudonym. Alle vi har intervjuet har blitt gitt pseudonymer hentet fra filmen Alle utlendinger har lukka gardiner.

fra aktiviteter i nærmiljøet og i de miljøene de ellers vanker i. Ideene kommer naturlig fra lignende prosjekter man har hørt vært gjennomført før. Et umiddelbart tips her er å igangsette kreative idemyldringsopplegg i forkant av gruppearbeidene, der man i større grad kan være innovative utover de grenser man kjenner. Her kunne man også ha ulike nettsider man kunne ha presentert for å starte en prosess.

Når det gjelder læring, sier alle elevene vi har intervjuet selv at de har lært noe nytt. Mariana svarer på spørsmålet «Hva har dere lært gjennom dette prosjektet?»:

Har lært å tenke kreativt, det å finne en løsning på et problem. Har lært mange nye begreper. Vi brukte mye ordet «tiltak» det er ikke et ord jeg har brukt før. Så lærte vi mer om innholdet i begrepet rasisme.

Læringen i prosjektet har altså ifølge Mariana selv vært på flere plan: både kreativ prosjektjobbing, ord og begreper fra et felt som til nå har vært ganske ukjent, og fagbegreper knytta til det temaet elevene valgte å arbeide med, har gitt ny læring for henne. Matias kjente det politiske feltet ganske godt fra før gjennom familien sin, og mente at han sånn sett ikke hadde lært så mye nytt. Likevel var prosjektet interessant også for ham. Generelt hadde elevene vi intervjuet vanskelig for å sette ord på hva de har lært – svarene deres kom i stor grad etter at vi som intervjuere kom med forslag som de har bekreftet at de har lært. Et umiddelbart råd kan være å passe på å ha metasamtaler med elevene der man peker tydeligere på sammenhenger, innad og utad i prosjektet. For eksempel: «hva hadde turen til Eidsvoll med dette prosjektet å gjøre?».

Esra, som er med i elevrådet på skolen, mente at elevene hadde fått større tro på at barn og unge kan påvirke lokale politikere:

Ja absolutt. Jeg sitter i elevrådet, og nå vet jeg for eksempel om vi kommer med en sak som er viktig, så kan jeg gå til politikerne, som jeg har blitt kjent med å si ifra til dem.

Man kan kanskje legge merke til at opplevelsen av å bli tatt på alvor og av å få større nærhet til lokale politiske prosesser kan synes ganske personavhengig. Elevene har fått god kontakt med de politikerne som deltok i prosjektet, og som de snakket med. Det er mer usikkert om de har fått mer trygghet på å delta inn i lokale politiske prosesser, om det skulle være noe de ønsket å spille inn som krevet at de tok kontakt med andre av bydelens politikere.

Kanskje det viktigste elementet har vært at prosjektet har vært «ekte», altså at det har vært meningen at ideer skal kunne settes ut i livet. Ifølge elevene selv har de fått mer kunnskap og mer tro på at de selv kan være med og påvirke i nærmiljøet.

Når det gjelder utfordringer med prosjektet, kommenterte elevene at det tidvis ble lite å gjøre og lite eierskap i prosjektet for de gruppene som ikke vant. Det er vanskelig å sysselsette alle elever med konstruktive oppgaver igjennom hele prosjektperioden.

Lærene

De tre lærerne ved Rommen skole som vi intervjuet, var enstemte i å være positive til prosjektet som helhet. De mener det er et godt planlagt og organisert prosjekt fra Redd Barnas side. Samarbeid og organiseringen fra Redd Barna er de bare positive til. De mener prosjektet fanger mye, at materialet og foredragene de har fått fra Redd Barna-teamet har vært veldig gode:

Likte spesielt godt det med hersketeknikker, ellers har jeg brukt små-opplegg som argumentasjon. Brukt som startere av undervisning, eller for å bryte opp. Noen av oppleggene, som PP om hvordan bli politisk aktiv ble for avansert for min klasse. (Isa, intervju januar 2021)

Samtidig peker lærerne på at de ikke kunne klart å gjennomføre et slikt prosjekt uten å ha en ekstern organisasjon som holder i dette. Å ha ukentlige møtet har vært nødvendig.

Dette prosjektet har tatt mye tid for meg. (...) Det hadde ikke gått an å ha dette prosjektet om ikke Redd Barna hadde holdt så mye i organiseringen rundt dette å skaffe politikere, gi undervisningsmateriale, komme å holde foredrag og sette opp møter og sikre informasjonsflyten og fremdriften i prosjektet. Jeg har også fått tilbakemelding om at prosjektet har «gått ut over» andre temaer, at man har fått mindre tid til disse. Men på den andre siden så åpner jo nettopp de nye læreplanene opp for at man skal kunne gå i dybden på et tema. For oss lærere er dette en omstillingsprosess. Noen lærere er ikke så åpne for dette. (Ali)

Lærerne mener prosjektet svarer godt på fagfornyelsens krav til dybdelæring, utforskende læring, å jobbe med autentiske saker og det fagovergripende temaet «Demokrati og medborgerskap». Det er lett å kunne se prosjektet både tverrfaglig og som en del av andre kompetansemål det skal jobbes med. Det er mulig å finne gode måter å implementere vurderingsformer og å skape differensierte opplegg.

Opplegget passer meget godt inn i fagfornyelsen fordi elevene har fått utforske selv. Det har vært positivt å gjøre noe annet i en tid (coronatid) det har vært lite variasjon. (Isa)

I forbindelse med de nye læreplanene var det fint å ha et prosjekt der det var så lett å involvere flere fag. Hele prosjektet bygget på at man kunne trekke inn mange fag. Det var også positivt at elevene fikk kjennskap til bydelsutvalget og kunne være med helt konkret å påvirke politikken. Elevene fikk et eierforhold til prosjektet. Positivt at det var elevene som skulle gi råd til politikerne. Det gav elevene en god følelse at de eide prosjektet. (Ali)

Når det gjelder elevenes utbytte, trekker lærerne frem at de mener elevene har lært om temaet som ble valgt, rasisme. Samtidig har de øvd på å være selvstendige og utforskende.

Lærerne mener selv at det er viktig at prosjektet inngår som en del av vurderingsgrunnlaget i et eller flere fag:

Ja, det er viktig. Når man skal jobbe så lenge med et prosjekt må dette inngå i vurderingsgrunnlaget. Det har inngått både i uformell og formell vurdering. Dette har elevene vært informert om. Elevene blir motivert av å bli vurdert, da gir de litt ekstra. Fremføringen til Marianne Borgen ble vurdering i muntlig, appellen mot rasisme ble vurdering i skriftlig norsk. (Isa)

Samtidig er ikke lærerne helt trygge på hvordan vurdering kan gjøres i en slik type prosjekt:

Dette har vært vanskelig. Igjen, hadde vi visst mer om tema fra før hadde dette vært lettere. Vi mistet rett og slett litt kontrollen på hva de skulle lære. Om en elev skal vurderes, så må eleven vite at de står i en vurderings-situasjon. Nå i etterkant ser jeg at man enkelt kunne laget vurderings-situasjoner, men dette ble vanskelig. På slutten laget jeg en egenvurdering de skulle levere som blir grunnlag for vurdering. (Hector)

Vi utfordret Hector på om det hadde vært mulig å se Helt Ærlig!-prosjektet som et rent dannelsingsprosjekt, tatt ut av vurderingsgrunnlaget, men han så det ikke for seg:

Nei, det blir for lang tid og karakterer motiverer til arbeid. I ettertid ser jeg mange ting jeg kunne ha gjort for å vurdere, for eksempel etter at Redd Barna hadde foredrag om rasisme, kunne vi hatt en samtale og sett hva de hadde fått med seg. Men da er jo realiteten slik at man må videre i prosjektet. Man har to samfunnsfagstimer i uka, så lenge dette prosjektet stort sett var knytt opp til samfunnsfag så ble det lite tid til dette. Det er veldig viktig å få med flere fag både i vurdering og gjennomføring.

Når det gjelder andre utfordringer i prosjektet, peker lærerne på at prosjektet har lidd under at det har vært for dårlig forankret hos ledelsen eller at ledelsen har vært noe fraværende. Det gjør at det blir utfordrende å få til potensialet for tverrfaglighet i prosjektet. Videre mener lærerne at de i for liten grad selv kjente til temaene som politikerne skulle legge frem. Det hadde flere problemer, særlig knyttet til lærernes behov for å forberede seg og lage gode opplegg for elevene.

Dette ga oss lærere lite mulighet til å planlegge dette inn i åraplanens temer for øvrig, det gav oss liten mulighet til å lage opplegg som kunne treffe alle elever på deres nivå, det gav oss liten mulighet til å planlegge dette inn i flere av fagene. (Hector)

At de ikke var forberedt på temaene gjorde det vanskelig fra lærernes side å håndtere vurdering, differensiering, tverrfaglighet og å knytte prosjektet naturlig sammen med andre tema man skulle jobbe med. De mener at prosjektet til en viss

grad har «gått utover» andre ting man burde ha jobbet med. Ifølge lærerne har det vært vanskelig å involvere enkelte elever i prosjektet. Isa sa det slik:

En annen utfordring har vært å få med alle elevene. Dette har vært et prosjekt som har truffet godt til de som er på høy og middels måloppnåelse. Elever med generelle eller særlige læringsvansker har falt ut, kanskje fordi det er så mye selvstendig utforskende og lite konkrete oppgaver.

Da vi spurte Isa hva hun ville foreslått for å tilpasse prosjektet så det også kan inkludere disse gruppene, svarte hun:

Man kunne helt fra starten av gitt dem flere og mer konkrete oppgaver. En ide kunne være å samle disse elevene sammen, slik at de jobbet i tilpassede grupper sammen med sine assistenter. De melder seg ofte ut når de må være i gruppe med elever som er mye sterkere faglig.

Ali var noe mer positiv til mulighetene for elever med spesielle behov:

Det var for eksempel kjempefint å se en av elevene våre med IOP (individuell opplæringsplan) som hadde mange kreative forslag til samarbeid mellom politi og innbyggere. Ser at dette prosjektet åpner mange muligheter for de svakere elevene. Her burde man være i forkant og sette dette i gang tidligere.

Hector mener at om de hadde vært bedre forberedt på temaene, ville det også gjort det mulig å engasjere elevene i flere av alternativene:

Det at vi ikke visste hvilke tema politikere skulle presentere gjorde også at vi ikke fikk forberedt eleven på de ulike temaene, resultatet ble da at de valgte rasisme, fordi dette var et begrep de kjente fra før. Hadde vi visst temaene, kunne vi ha jobbet litt og gira dem litt opp på alle alternativene. Slik det ble nå så hang vi lærerne litt etter og måtte gå dit haren hoppa.

Lærerne trekker fram at særlig de avsluttende delene hadde vært viktige for at elevene skulle ha fått maksimalt utbytte. Dessuten: om prosjektet skal få den effekten at det skal øke elevenes politiske mestringstro, så er det avhengig av at politikerne faktisk velger et av prosjektene og at det blir gjennomført:

Elevene må se at det blir noe av det de har jobbet med, om ikke kan prosjektet få motsatt virkning. (Ali)

Likevel svarer alle tre lærerne uten forbehold ja til å være med en gang til. Tross innvendingene er Helt Ærlig! et prosjekt som har gitt mer enn det har tatt. Koronakrisen har vært en utfordring for lærerne – som for alle involverte – i gjennomføringen av prosjektet. De håper en ny runde vil få fram det gode potensialet som ennå ikke er utnyttet:

Det skal bli fint å se hvordan dette prosjektet er om det faktisk går slik vi hadde planlagt, uten at Covid-19 kom og ga prosjektet utfordringer. (Ali)

Politikerne

De to politikerne i Stovner bydel som vi intervjuet, gir et tydelig inntrykk av at bydelspolitikkerne har vært interessert og engasjert i prosjektet, og at de har strukket seg langt for å få til samarbeidet. Dette selv om Redd Barna tok kontakt på «feil» måte:

Henvendelsen kom til Arbeidsutvalget, og vi måtte bryte ganske mange regler for å kunne hoppe på det her. AU skal sendes til høring, en komite, og så skal BU stemmer over det. Men så valgte vi å hoppe over det. (...) Så tilbakemelding på det, er at det er ikke alle bydeler og kommuner som kan gjøre det, og bryte med det som er lover og regler. Så vi kneip jo igjen noen øyne. Så tilbakemelding er at de må være mye mer formelle hvis dere skal få kommuner til å være med på det. (Jonatan)

Det virker som om motivasjonen for tross alt å bidra handler om et ønske om å gripe de anledninger som byr seg for å komme i kontakt med nye grupper i bydelen, i kombinasjon med at Redd Barna blir opplevd som en troverdig organisasjon, som man gjerne vil knytte seg til.

Når det gjelder opplegget og prosessen, sier begge politikerne at de er usikre på om ungdommene lærte noe særlig om praktisk politikk, eller om de prosedyrene man må følge for å få gjennomslag i lokalpolitikken. De er samtidig usikre på om det nødvendigvis er så viktig, eller om det var hensikten med prosjektet. Her ligger det en åpenbar balanse mellom målsetningen å «vekke engasjement» og å «lære hvordan man får gjennomslag for engasjementet». Begge politikerne forteller at de i utgangspunktet ikke forsto så godt hva det var prosjektet ønsket å få fram:

(...) for meg i alle fall, så var ikke målsettingen veldig klar. Jeg tenker at de kunne formulert noe til oss på politikersiden. Skal det vekke kunnskap, skal det vekke engasjement? De kunne strammet inn målsettinga litte granne. Og formulert det tydeligere til oss og lærerne. Men det var litt åpent. (Emil)

I det store og det hele var begge politikerne veldig positive til prosjektet som sådan, og hadde ønsket at pandemien ikke hadde satt kjepper i hjulene for noen av delene av prosjektet:

Egentlig håpet jo jeg at vi skulle få mer tid til å være sammen med elever. Nå ble jo det vanskelig på grunn av pandemien. Så jeg tenker at vi har ikke fått fullt utbytte. Og jeg tenker at hvis unge mennesker får mer innsyn i hvordan politikk lages, så er det bra. Så det som har vært litt synd er at vi har fått for lite kontakt med elevene. Så hvordan dette prosjektet hadde blitt uten koronaen, det hadde vært noe annet. (Emil)

Politikerne speiler mye av det prosjektteamet fra Redd Barna fortalte oss, om ulikheter i de tre tidshorisontene eller tidsrytmene som var involvert i prosjektet. Samtidig var politikerne usikre på om det vil ville vært særlig givende for elevene å komme til dem (slik Redd Barna-prosjektteamet hadde et ønske om):

Våre møter er på ettermiddags- og kveldstid, og selve de møtene er ikke veldig spennende. Men mange av møtene våre streames jo på facebook. Og der kan de klikke seg inn og se der. Men det er jo en unntakssituasjon. Det kunne jo selvfølgelig vært ålreit, men da tror jeg vi skulle laget et ganske spennende opplegg (ler). Det er viktigere at politikerne kommer til elevene enn motsatt. (Emil)

Jonatan var mer med på å se verdien i at elevene kunne ha kommet til dem – «fordelen med et besøk, er jo at du husker det». Samtidig mente han at det ville vært vanskelig for dem:

Bydelen er ikke så profesjonelle som en skole. Så logistisk rett og slett. Vi har ikke noen bystyresal. Hadde det vært rådhuset, så hadde det vært noe annet. (Jonatan)

Politikerne var særlig positive til å få møte elevene, og satte pris på å få komme til skolen:

Etterpå jobbet de med den problematikken, og utarbeidet noen måter de tenkte seg å spille inn saken på, og da ble vi invitert til å komme på skolen. Og da var vi fire politikere der. Det jeg synes var litt spesielt var at da var elevene engasjert i hva DE kunne gjøre. Og min rolle da, var å spørre, hvordan skal vi gjennomføre dette, hvem skal betale for det? En klasse som ikke har noen ressurser egentlig. Vår oppgave ble litt å realitetsorientere dem litt. Men jeg sa jo fra til de som drev prosjektet, at hvis dere vil ha oss på skolen, så stilte vi oss til disposisjon. (Emil)

Begge politikerne var opptatt av verdien i å få innspill fra ungdom.

Vi som er politikere har jo godt av at folk er interessert i det vi driver med. De som henvender seg, er jo de som er misfornøyde med noe. Men jeg tenker at det er for mange av de andre, som vi ikke ser eller hører noe fra. Jeg har vært lokalpolitiker lenge. De som ikke skriver i avisa og ikke ringer advokaten sin, men som likevel trenger oss. Jeg har vært på utallige møter i Grorud samfunnshus. Og så er det Tordenskjolds soldater. De hvite mennene i alderen femti pluss. (Emil)

Dette gjaldt både på et overordnet nivå, og på enkeltsaker og ting de som voksne politikere i bydelen ikke vet om barn og unges hverdag:

Det kom fram uttrykk som narkobenken, som vi ikke visste noe om. (Jonatan)

Når det gjelder utfordringer i arbeidet med Helt Ærlig!, er det først og fremst elevenes læringsutbytte politikerne trekker fram:

Det som ikke kom fram, var nok hvordan bydelen arbeider med politikk. Det er kanskje viktigere at de er engasjerte, enn at de kjenner de voksne kjedelige tingene. Jeg vet ikke hvor mye lærerne har gjort det. Om man ikke skjønner hva saksgangen er liksom. Kommunal saksgang kan kanskje virke drepende på engasjement enn pirrende. Men at de vet at de kan gjøre noe. (Emil)

Begge politikerne er ambivalente på dette punktet. De var glade for å møte ungdom, og mener det er viktig å vekke elevers politiske engasjement. Samtidig ser de nødvendigheten av at elever også får politisk kunnskap – og det er ikke så enkelt med lokalpolitikken systemer. Jonatan mente temaet rasisme var et godt valg for elevene, men:

Det som var negativt, var at det viste ikke saksgangen i bydelen. For når ting skal fremmes, så skjer det at admin kommer med noe, og så er det en sak i AU, der vi sender det til komite. Og når man behandler rasisme som tema, så viser ikke det fram hvordan det formelle foregår i bydelen. (Jonatan)

Hvis intensjonen var å gjøre ungdommer og politikere kjent med hverandre, fungerte det veldig bra. Det som ikke kom så godt fram, er saksgang og det praktiske. Jonatan tenkte umiddelbart på at det man trenger er en kalender:

(...) for det er sju møter, og så er det AU som fremmer en sak, så de er et filter. Og komiteene kan også fremme forslag, men da må det tilbake igjen til AU. Og det kanskje viktigste av alt, er åpen halvtime. Der alle – hvermannsen – kan fremme en sak. Og der får ikke vi svare, folk synes det er veldig rart! Folk kommer til BU og til komiteene sin åpne halvtime. Men da er jo alt vedtatt. Så man må ha oversikt over hvordan prosessen er, ellers kommer du alltid for seint.

Sist, men ikke minst pekte begge politikerne på behovet for å realitetsorientere ungdommene i hva det er mulig å få til. Her tenkte de begge på hva slags ressurser som er mulige å mønstre – og nytten av å lære ungdommene å sette opp enkle budsjetter.

Relevans opp mot fagfornyelsen

Prosjektoppstart for Helt Ærlig! sammenfalt med innføringen av den såkalte Fagfornyelsen i norsk skole. En del av evalueringen ble derfor å se på hvor godt prosjektet svarte til de nye kravene som stilles til lærerne og undervisningen. Kort oppsummert kan vi konkludere med at prosjektet på mange måter svarer på Fagfornyelsens bestilling.

Overordnet del

Høsten 2020 ble den nye læreplanen, også omtalt som Fagfornyelsen, implementert i norske skoler (Udir 2020). Fagfornyelsen er bygget opp med en overordnet del og spesifikke fagdeler med kjerneelementer og kompetansemål. I tillegg har den tre tverrfaglige temaer, folkehelse og livsmestring, demokrati og medborgerskap, og bærekraftig utvikling. Sentralt i fagfornyelsen står begrepene kritisk tenking og dybdelæring.

I Fagfornyelsens overordnede del er temaet demokrati og medborgerskap viet et helt eget kapittel. Her fremheves det at «Demokratiske verdier må fremmes gjennom aktiv deltakelse i hele opplæringsløpet», og at

Skolen skal være et sted der barn og unge opplever demokrati i praksis. Elevene skal erfare at de blir lyttet til i skolehverdagen, at de har reell innflytelse, og at de kan påvirke det som angår dem. De skal få erfaring med og praktisere ulike former for demokratisk deltakelse og medvirkning, både i det daglige arbeidet i fagene og gjennom for eksempel elevråd og andre rådsorganer. [...] Når elevenes stemme blir hørt i skolen, opplever de hvordan de selv kan ta egne bevisste valg. Slike erfaringer har en verdi her og nå, og forbereder elevene på å bli ansvarlige samfunnsborgere.

Helt Ærlig! er et praktisk prosjekt der elevene hele veien får oppleve demokrati i praksis. Elevene har blitt lyttet til av både medelever, lærere og lokalpolitikere og fått lov til å jobbe med et spørsmål som faktisk angår dem i deres hverdag og i deres nærmiljø. Flere av elevene og lærerne som ble intervjuet trakk frem at prosjektet Helt ærlig! har gitt elevene økt mestringstro med tanke på at det er mulig for dem å påvirke politiske avgjørelser i sitt lokalmiljø gjennom demokratiske prosesser som samtale, diskusjon, å fremme forslag og å forberede en sak. Styrken i prosjektet er at det knytter seg til praktisk politikk. Å erfare demokrati i praksis gjennom et reelt prosjekt gir elevene en unik mulighet til reell medvirkning. Dette kan i et lenger perspektiv skape tillit og tro på politiske prosesser, politikere og at det nytter å engasjere seg.

Tverrfaglig del

I Fagfornyelsens tema Demokrati og medborgerskap vektlegges tverrfaglig samarbeid. Her står det at

Elevene skal utvikle kompetanse knyttet til de tverrfaglige temaene gjennom arbeid med problemstillinger fra ulike fag.

I piloten av Helt Ærlig! som vi har fulgt, har man lagt det opp som et tverrfaglig prosjekt mellom samfunnsfag, norsk og noe matematikk. Prosjektet har ifølge både lærerne som har deltatt og prosjektansvarlige i Redd Barna stort potensiale til også å inkludere andre fag, som musikk, kunst og håndverk, KRLE, engelsk og flere av valgfagene. I tillegg til at man satte av tid til prosjektet som et tverrfaglig prosjekt har man også jobbet fagspesifikt med temaet. I matematikk har man jobbet med statistikk og budsjett, i norskfaget har man jobbet med retorikk, hersketeknikk og muntlig presentasjon og i samfunnsfag har man jobbet med begreper knyttet til demokratiet.

I beskrivelsen av temaområdet i Fagfornyelsen står det videre at

Demokrati og medborgerskap som tverrfaglig tema skal gi elevene kunnskap om demokratiets forutsetninger, verdier og spilleregler, og gjøre dem i stand til å delta i demokratiske prosesser.

Elevene har gjennom prosjektet fått kunnskap gjennom aktiv deltakelse i demokratiske prosesser på flere nivåer. Først har elevene lyttet til lokalpolitikernes alternative prosjekter, før de gjennom diskusjoner i klassene kom frem til hvilke prosjekt de skulle jobbe med. Både å lytte, argumentere og diskutere er viktige demokratiske ferdigheter som må øves på. Når elevene i prosjektet skulle stemme frem elevforslagene som skulle gå videre til å bli presentert for bydelspolitikere måtte noen av elevene forberede et fremlegg, der de fikk øve på å argumentere og legge frem sin sak og sitt forslag til løsning på problemstillingen. Dette skaper mulighet for å få kunnskap og erfaring i viktige demokratiske forutsetninger og verdien av samarbeid, diskusjon og argumentasjon. Et viktig læringselement her er at elevene erfarer at beslutningen de tar kommer på bakgrunn av at de har lyttet til andres fremlegg og argumenter og at de selv har fått mulighet til å presentere sin sak og sine argumenter mens andre har lyttet.

Elevene har også fått erfare at det ligger arbeid bak å legge fram saker, både med tanke på at de måtte lese seg opp på saken og forberede innlegget. Her ligger også mulighet til å erfare at jo bedre man har forberedt saken og satt seg inn i den, jo større er sjansen for at man får gjennomslag hos andre. Fra Fagfornyelsen:

Gjennom arbeid med temaet demokrati og medborgerskap skal elevene forstå sammenhengen mellom individets rettigheter og plikter. Individene har rett til å delta i politisk arbeid, samtidig som samfunnet er avhengig av at borgerne bruker rettighetene til politisk deltakelse og utforming av det

sivile samfunnet. Skolen skal stimulere elevene til å bli aktive medborgere, og gi dem kompetanse til å delta i videreutviklingen av demokratiet i Norge.

I prosjektet Helt Ærlig! skal ikke elevene bare få. Det er de selv som skal komme opp med ideene og gjøre mye av arbeidet med realiseringen av prosjektet. Gjennom arbeidet med prosjektet kan de erfare at når de gjør sine plikter i form av å lese seg opp, forberede innlegg, og være kreative så gir det en rettighet i form av å bli lyttet til av politikere som har makt til å handle.

Opplæringen skal gi elevene forståelse for sammenhengen mellom demokrati og sentrale menneskerettigheter som ytringsfrihet, stemmerett og organisasjonsfrihet. De skal få innsikt i at demokratiet har ulike former og uttrykk.

Gjennom prosjektet har elevene mulighet til å få kunnskap om at noen spørsmål diskuteres og løses på et lokalt nivå, dette kan styrke unges tro på at egen stemme faktisk har noe å si i den store sammenhengen, noe som igjen kan skape forståelse for sammenhenger om ytringsfrihet og demokrati. Det at årets tema ble «Rasismefri sone» har også bidratt til at elevene har hatt mulighet til å sette seg skikkelig inn i rasismebegrepet og de menneskerettigheter og plikter som knyttes til denne tematikken.

Opplæringen skal gi elevene kunnskaper og ferdigheter til å møte utfordringer i tråd med demokratiske prinsipper. De skal forstå dilemmaer som ligger i å anerkjenne både flertallets rett og mindretallets rettigheter. De skal øve opp evnen til å tenke kritisk, lære seg å håndtere meningsbrytninger og respektere uenighet.

Prosessen frem til at elevene ble enige om hvilke tiltak som endelig skulle presenteres for byutvalgets politikere inneholdt informasjonsinnhenting, samarbeid og rådgivning mellom elever og politikere, diskusjoner og fremlegg. På denne måten har elevene fått delta i og fått kunnskap om viktige sammenhenger i demokratiske prosesser i praksis. Noen av elevene deltok i grupper der eget prosjekt ikke gikk videre, da skulle disse elevene slippe taket i eget prosjekt og inngå som medlemmer i gruppene som gikk videre i avstemningen. Dette gir en erfaring i å akseptere flertallets rett, på bakgrunn av en demokratisk prosess der mindretallet også har hatt mulighet til å påvirke flertallet.

Dybdelæring og kritisk tenking

Kanskje det viktigste med prosjektet er at det skaper et mulighetsrom for dybdelæring. Gjennom et tema, i dette tilfellet «Rasismefri sone» får de mulighet til å jobbe med en tematikk over lengre tid, de får mulighet til å dykke ned i temaet og å få belyst det fra flere perspektiver, her spesielt gjennom ungdomsperspektivet versus politikerperspektivet, men også gjennom et økonomisk perspektiv, begrepsmessig perspektiv og praktisk gjennomføringsperspektiv. Prosjektet åpner også opp for å utvikle erfaringer og kunnskaper som kan overføres til andre

sammenhenger. Her kan man trekke frem lytte, samarbeide, argumentere, diskutere, lese, skrive, informasjonsinnhenting, presentere, men også kunnskap og forståelse for ulike politiske nivåer: hva bestemmes lokalt og hva bestemmes nasjonalt? Hvordan går man frem fra en ide til en ferdig beslutning som blir gjennomført? Dette er kunnskaper og ferdigheter elevene vil kunne få bruk for i andre sammenhenger og knyttet til andre temaer på skolen og også i livet for øvrig.

Prosjektet skaper også mulighet til kritisk tenking. Prosjektet gir elevene mulighet til å se en sak fra ulike perspektiver og å forstå sammenhenger i politiske prosesser. Sammenhengsforståelse og perspektivrikdom er ferdigheter som er avgjørende for å kunne tenke kritisk. I tillegg åpner prosjektet opp muligheten til å diskutere dilemmaer det ikke bare finnes et riktig svar på og elevene kan få økt forståelse for maktstrukturer i sitt lokalsamfunn.

Innspill til forbedringspotensial

Piloten av prosjektet Helt Ærlig! ser i det store ut til å ha vært vellykket, spesielt når man tar i betraktning at det fant sted under en global pandemi. Når det gjelder innspill til forbedringer, vil denne evalueringen peke på to temaer, det ene prosessorientert eller praktisk, det andre knyttet til tematisk organisering.

For det første er det tydelig at Redd Barna bør vurdere en helt annen organisatorisk inngang for å løse problemet med **de tre tidslogikkene** som uunngåelig kommer i spill i et slikt prosjekt.

Elevenes skoleår kan ikke endres, og må stå i fokus. Det er ikke umiddelbart heldig å spre prosjektet slik at noen aktiviteter er før, og noen etter, sommerferien. Lærerne skulle likevel ønsket seg kjennskap til de temaene politikerne kom til å lansere på forhånd (for å kunne forberede undervisningsopplegg og legge til rette for gode vurderingssituasjoner, differensiering og god tverrfaglighet. Samtidig peker politikerne på at saker som skal tas opp i bydelspolitikken må spilles inn tidlig på året. Finnes det noen mulighet for at Redd Barna kan jobbe strategisk med politikere og skolen over en lengre tidsperiode enn selve de ukene elevene er involvert – uten at det går ut over elevenes medvirkning? Et alternativ kunne være at elevenes ti prosjektuker kulminerte med et formelt saksforslag på nyåret i relevante kanaler. Et annet at politikerne ga skolen beskjed om relevante saker allerede våren før høstens prosjektuker. I så fall kunne man vurdert om elevene skulle velge blant sakene allerede da, og så følge det opp på neste klassetrinn.

Det andre forbedringspotensialet handler om **valg av tema**, og hvordan man arbeider med tema. Vi har allerede nevnt behovet for å hjelpe elevene med forståelse av sammenheng i det de jobber med: metasamtaler om sammenheng mellom hvorfor det er viktig å kjenne de politiske kanalene og hva slags tema man har valgt, mellom mestringstro og demokratiske forutsetninger, eller mellom ekskursjoner de sendes på og andre aktiviteter. Knyttet til valg av tema er også prosessen fra Redd Barna kontakter politikere til elevene arbeider med de temaene de har valgt. Redd Barna-teamet har allerede selv sett behovet for å være mer konkrete i sin «bestilling» til politikerne. Lærerne har gitt innspill på at de har behov for å forberede seg bedre. Dette kunne ikke minst ha hjulpet dem å differensiere oppleggene bedre for ulike elevgrupper, og kanskje minsket problemet med dødtid og elever som faller fra.

Når man har det nederlandske prosjektet som ideen stammer fra i bakhodet, er det heller ikke unaturlig at man vurderer å smalne inn hva slags tema politikerne kan lansere. Om det overordna temaet for prosjektet ikke bare var demokratiopplæring, men også – for eksempel – fattigdom, hadde det potensielt styrket forutsigbarheten og muligheten for å forberede seg, både for politikere og for skolen.

Mulige indikatorer for langtidseffekter av prosjektet

Målsetningen for Helt Ærlig!-prosjektet er tredelt, og retter seg dels mot å styrke ungdom, dels mot å styrke skolens rolle som pådriver, og sist å øke lokalpolitikeres kunnskap om unge. Indikatorer på prosjektets suksess bør derfor ideelt sett søke å få med alle disse aspektene ved prosjektet. Vi mener vår evaluering viser at pilotprosjektet har bidratt positivt til alle tre aspektene, og dermed at det har oppfylt målsetningen man satte opp. Likevel kan en slik underveisevaluering bare se på potensiale, og på selvrapportert opplevelse blant de som har deltatt.

Om man over tid ønsker å se på langtidseffekter, anbefaler vi å gjennomføre enkle spørreundersøkelser blant deltakerne, der man først og fremst spør om de opplever at prosjektet har bidratt med noe de har kunnet ta med seg videre i hverdagen. Disse kan i prinsippet sendes til både lærere, skoleledere, politikere, byrådsadministrasjon og elever som har vært involvert, for eksempel ett år etter gjennomføring av et lokalt prosjekt. En slik enkel spørreundersøkelse – utformet som en ringerunde eller som en anonym, digital survey – vil kunne gi et innblikk i om Helt Ærlig! har maktet å bevege seg fra å være et morsomt og annerledes innslag i hverdagen til å bidra med noe substansielt.

Tross vekten man må legge på elevenes medvirkning og opplevelse i et slikt prosjekt, vurderer vi det likevel slik at å spørre elevene selv er det minst hensiktsmessige i sammenhengen. For elever på disse klassetrinnene vil ett år være svært lang tid, og spørsmålene vil ikke nødvendigvis være så lette å svare på. Det mest treffsikre vil slik vi ser det være å kontakte lærerne som har deltatt. I så fall anbefaler vi å spørre om de har opplevd at Helt Ærlig!-prosjektet og aktivitetene som ble gjennomført i den forbindelse har fungert som noe de har kunnet bruke som knagg i øvrig undervisning, altså at de har kunne referere til prosjektet i andre undervisningssammenhenger, etter prosjektet har blitt avsluttet, eller i andre fag.

Oppskalering fra pilot

Nå som prosjektet beveger seg fra pilot til mer faste rammer, anbefaler vi å forankre prosjektet i kommunal ledelse, lokalt i bydelens administrasjon hvis mulig, og hos skoleledelse – kanskje også regional skoleledelse – for å ansvarliggjøre de som har mulighet til å legge ressursmessig til rette for gjennomføring av prosjektet. Fokus må hele tiden være muligheten prosjektet gir for dybdelæring, demokratiopplæring og kritisk tenkning – kombinert med det unike i å koble ulike grupper i et lokalsamfunn sammen. I arbeidet med å rekruttere nye skoler og lokalmiljø, er det klart at Fagfornyelsens vekt på å gi ungdomsmedvirkning en sentral plass i opplæringen er et godt utgangspunkt.

Innspillene i denne evalueringen må selvfølgelig kun brukes om de kan gjennomføres uten å gå på akkord med elevenes muligheter for medvirkning. Spesielt om man makter å gjøre prosjektet gjentakende på samme skole over flere år, vil det være mulighet for å la elevene følge en sak eller tema over tid. De vil kunne være med på å undersøke om saken «deres» følges opp av politikerne, eventuelt hvorfor den ikke blir fulgt opp, og å ansvarliggjøre aktørene i lokalpolitikken. Særlig

lærernes innspill om måter å legge til rette for at ulike elever med ulike forutsetninger kan være med, bør vurderes. Her vil vi også legge til at ulike makt- og avmaktsposisjoner alltid vil spille inn når saker skal fremmes i et lokalmiljø. I ambisiøse utgaver av Helt Ærlig!-prosjektet bør elevene gis anledning til å reflektere over slike aspekter ved politisk og praktisk innflytelse. Dette vil være i tråd med prinsipper for god og meningsfull medvirkning fra barn og unge.

Vi gleder oss til å følge fortsettelsen.

Litteratur

- Børhaug, K. (2017). Ei endra medborgaroppseding? *Acta Didactica Norge* 11: 3, Art. 6.
- Hoskins, B., Janmaat, J. G. & Melis, G. (2017). Tackling inequalities in political socialisation: A systematic analysis of access to and mitigation effects of learning citizenship at school. *Social Science Research* 68, s. 88–101.
- Huang L.; Ødegård G.; Hegna K.; Svagård, V.; Helleland, T.; & Seland, I. (2017). Unge medborgere. Demokratiforståelse, kunnskap og engasjement blant 9.-klassinger i Norge. ICCS 2016. Oslo: NOVA-HiOA.
- Rognlien, H. og S. G. Røraas (2020). Hvordan sikrer vi reell ungdomsmedvirkning? *Plan* 02/2020, s. 34–35.
- Save the Children (2019). Annual report.
- Utdanningsdirektoratet (2020). Fagfornyelsen. <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/fagfornyelsen/>. Lest Janar 2020.
- Ødegård, G. og V. Svagård (2018). Hva motiverer elever til å bli aktive medborgere? *Tidsskrift for ungdomsforskning*, 18: 1, s. 28–56.